Aldo Rossi in Maastricht

In het oeuvre van de Italiaanse architect Aldo Rossi (1931–1997) is museum Bonnefanten een uitzonderlijk gebouw. Om dertig jaar van de opening te vieren werd gekozen voor een permanente expositie om zijn veelzijdigheid te illustreren met tekeningen, grafiek, schilderijen, maquettes, meubels en objecten. Een denkwereld waarin herinnering en architectuur, dagelijks leven en kunst in elkaar overvloeien. "Aldo Rossi: Darling Architecture" is de titel van de expositie en van een mooie film waarin zijn oeuvre wordt belicht.

Aldo Rossi in zijn Studio di Architettura, Milaan, jaren 1980. Naast Rossi tekening van *Teatro del Mondo* op zwarte achtergrond. Courtesy Fondazione Aldo Rossi

Aldo Rossi 's autoriteit is vooreerst het gevolg van zijn theoretische bijdrage tot de architectonische cultuur. In 1966, middenin het vacuüm van de Golden Sixties, verschijnt zijn boek *L'Architettura della Citta* (Architectuur van de stad) dat het denken over de stad en de historische dimensie van de architectuur zeer sterk gestimuleerd heeft. Vanaf zijn

eerste projecten maakt hij gebruik van een beperkte vormentaal waarmee hij het geloof wil ontkrachten dat de moderne tijd alleen nieuwe vormen van architectuur vereist. Volgens Rossi moet je je toeleggen op het transformatieproces van wat in de loop van de geschiedenis al bedacht en gebouwd is. De weg naar en met de meest elementaire vormen is zijn uitgangspunt door het voortdurend opnieuw schetsen van constante elementen uit de architectuur en de objecten uit het dagelijks leven. Beelden en vormen keren steeds terug, telkens in een andere vorm of op een andere schaal. Een toren met een koepel werd een koffiekan. Rossi gaf een andere dimensie aan creativiteit en designobjecten.

In september 1980 bezocht ik Veneitië voor de Architectuurbiënnale. Het Teatro del Mondo maakte toen grote indruk op mij. Foto Marc Dubois Archief

In de jaren ’60 en ’70 heeft hij weinig gebouwd. Eén van de meeste gepubliceerde creaties van Rossi is zijn *Teatro del Mondo* (1979), een drijvend theater dat tijdelijk tevoorschijn kwam in Venetië. Het werd een icoon van de Architectuurbiënnale 1980 samen met *Strada Novissima* in het Arsenale gebouw. Met het ontwerp voor de begraafplaats in Modena, voor velen een absoluut meesterwerk, heeft hij een plaats ingenomen in de 20ste eeuwse architectuur. Zijn architectuur is het tegengestelde van de obsessie bij veel architecten naar transparantie en geloof dat architectuur in staat is om dynamiek en beweging te suggereren.

In de jaren tachtig krijgt Rossi veel opdrachten in Europa, Berlijn, Rotterdam, Parijs en zelfs buiten Europa. Zijn werk wordt meestal gecatalogeerd onder het begrip “Rationalisme” terwijl zijn benadering iets anders is dan een zakelijke, rationele architectuurvisie die de moderne architectuur voorschotelt.

Een gebouw aan de Maas

Stadsdeel *Céramique*, gelegen aan de overkant van het historisch centrum, was een site met een grote aardewerkfabriek. Na de sluiting ontstond het plan om daar een nieuwe stadswijk te bouwen. Het stedenbouwkundig plan van Jo Coenen, en dank zij de supervisie, resulteerde in een geslaagd eindresultaat. Hij bepaalde mede de keuze van verschillende internationaal vermaarde architecten. In het plan Coenen duidelijk twee verticale accenten, de woontoren ontworpen door Álvaro Siza en aan de zuidzijde de locatie voor het nieuw Museum Bonnefanten van Aldo Rossi. Met een imposante koepel is het een visueel baken zichtbaar vanaf de oude stad. Het is een dienstbaar gebouw met een helder planconcept. Twee evenwijdige volumes met in het midden een imposante trapzaal met een rechte lijn tot aan de tweede verdieping. De expositieruimtes van verschillende afmetingen laten toe om zowel oude als hedendaagse kunst te presenteren. Het museum Bonnefanten is een topwerk in het oeuvre van Rossi.

Eerbetoon aan de Italiaanse master

Voor het museum staat een reconstructie van een tijdelijk project van Rossi uit 1989: “Russian Box”. De oorspronkelijk locatie was in Fort Asperen, nadien in Leeuwaarden. Herkenbare, archetypische vormen uit verschillende tijden en culturen vormden een belangrijke inspiratiebron.

Met de permanente expositie wil het museum de bezoekers kennis laten maken met Rossi, dat niet enkel de architect van het gebouw maar ook zijn veelzijdigheid als schrijver, theoreticus, criticus, kunstenaar, ontwerper voor meubilair en voorwerpen, voor Molteni&C en Alessi. Zijn gebouwen en objecten lijken tegelijk vertrouwd en raadselachtig.

Foto Marc Dubois

Foto's Marc Dubois

Bonnefanten heeft een unieke collectie van tekeningen en affiches. Het topstuk is de tekening "La Città Analoga" (De Analoge Stad) uit 1976. Rossi maakte dit document voor de Architectuurbiënnale van Venetië samen met Fabio Reinhart en Bruno Reichlin, zijn twee assistenten toen Rossi gastprofessor was aan de ETH in Zürich. De tekening is een collage met een veelheid aan verwijzingen en historische referenties. Voor de expositie werd een vouwkaart uitgegeven opgemaakt onder redactie van Dario Rodighiero, ontwerper en universitair docent aan de Universiteit van Groningen.

Meubilair ontworpen door Aldo Rossi. Ruimte voor filmprojectie met op de twee wanden affiches van de verschillende Rossi exposities. Groene affiche expo in Gent 1993. In de ladekasten kan men zijn grafiek bewonderen. Foto's Marc Dubois

Toen het museum opening ging in 1995 was het een totaal project van Rossi, architectuur, meubels en inrichting vormden één geheel. In de loop der jaren werden delen uitgewist en gesloopt, zoals de inrichting van de

cafetaria. In de expositie zijn die fragmenten weer te zien en ook de langwerpige tekening.

Voor de permanente presentatie maakte regisseur Francesca Molteni van Muse Factory een korte film over Aldo Rossi met daarin Beatrice Lampariello die verhaal brengt bij zijn leven en werk. Voor velen zal het ontdekking zijn. *"Aldo Rossi: Darling Architecture"* is ontwikkeld door voormalig conservator Ton Quik en gerealiseerd in nauwe samenwerking met de Fondazione Aldo Rossi in Milaan.

Rossi en België

Na Berlijn, Parijs en Amsterdam (in de Beurs van Berlage) werd de grote Rossi expositie in het najaar 1993 gepresenteerd in het Gents Museum voor Hedendaagse Kunst, toen nog gehuisvest in het oud MSK aan het Citadelpark. Directeur Jan Hoet ambieerde reeds lang een eigen museum en de rondreizende expositie was de gelegenheid om de lat hoog te leggen bij een toekomstige architectenkeuze voor Gent. Uiteindelijk kreeg een architect werkzaam aan Stad Gent de opdracht het STAM te verbouwen.

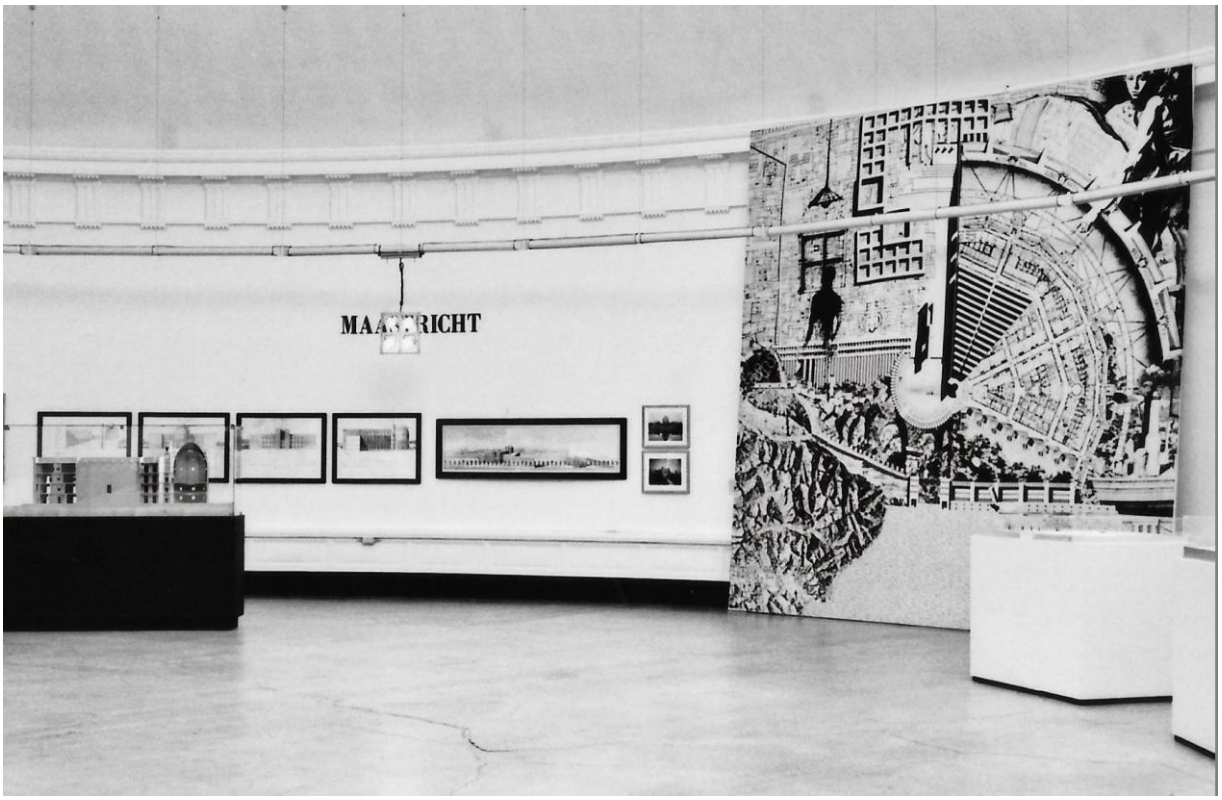

Gents Museum voor Hedendaagse Kunst 1993 Expositie Aldo Rossi. Links de presentatie van project Bonnefante in Maastricht, rechts La Città Analoga" foto: Marc Dubois

Ongeveer gelijktijdig presenteerde Rossi zijn project in Hasselt in samenwerking met Alfredo De Gregorio. Het Oud Gasthuis gelegen langs de kleine ring werd gerenoveerd en uitgebreid met een kantoortoren. Het enig gebouw van Rossi in België.

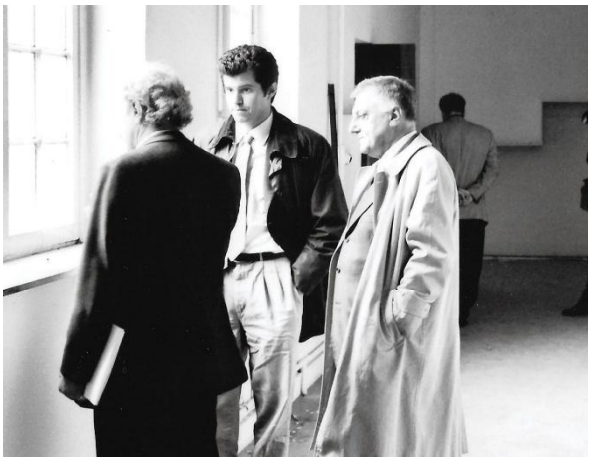

Opening expositie Rossi in Gent 1993. v.l.n.r. Jan Hoet, Marc Dubois, Afredo De Gregorio, Aldo Rossi foto Julien Revis.

Opening expositie Rossi in Gent 1993 Rechts Aldo Rossi links rugzijde Umberto Barbieri foto Marc Dubois

Cover Tijdschrift S/AM nr. 3 juli-september 1989

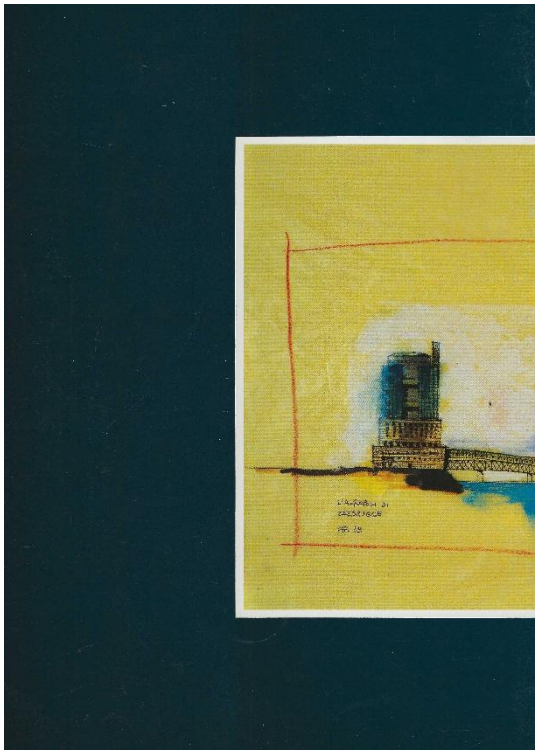

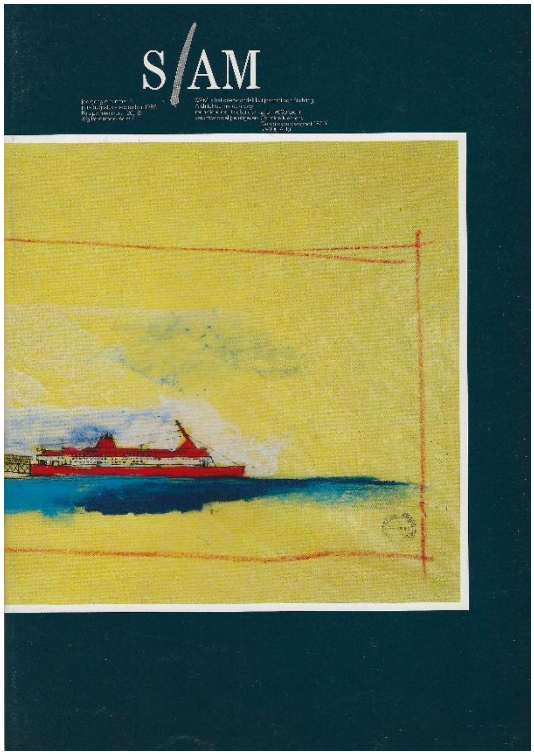

In 1988 kreeg Rossi een invitatie uit België voor een wedstrijd in Zeebrugge, een voorstel voor een Sea Trade Center als nieuwe terminal voor auto- en vrachtvervoer.[i] Een initiatief van het Havenbestuur en Geert Bekaert. Terwijl Koolhaas /OMA koos voor één volume als een grote meerpaal waarin alle functies een onderkomen kregen, bestond het voorstel van Rossi uit een sokkel met daarop een verzameling van autonome volumes zoals een tafellandschap met objecten. Het voorstel dat hij uitwerkte met Claude Zuber werd niet weerhouden. Uiteindelijk zou er geen gebouw worden opgetrokken, de beslissing om de chunnel te bouwen tussen Engeland en Frankrijk was bepalend om de nieuwe haveninfrastructuur niet te realiseren.

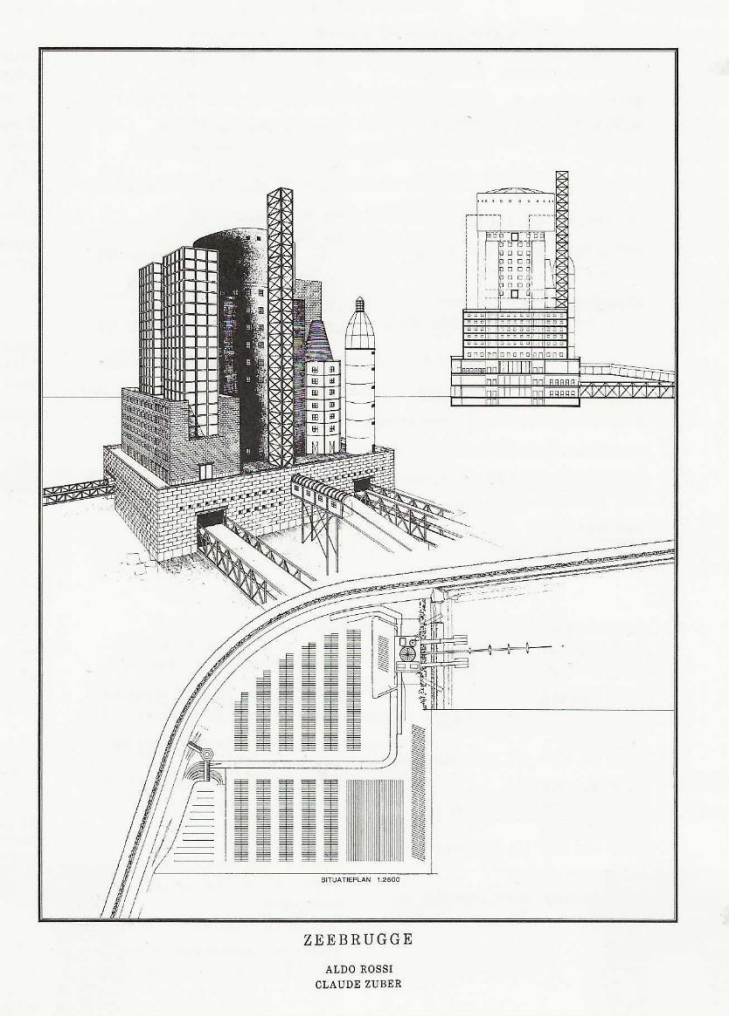

Marc Dubois, architect HON FRIBA september 2026

[i] Andere geïnviteerde ontwerpers voor Sea Trade Center Zeebrugge: Rem Koolhaas / OMA, Architectenwerkgroep (AWG bOb Van Reeth), Fuihiko Maki, Charles Vandenhove et Associés.